

Business en management summary

“De Staat van het Onderwijs 2020”

Inhoud:

- Business summary “Onderwijs in Nederland algemeen”
- Summary voor het mbo

© Marktwijs Consultancy

April 2020

Introductie

Ieder jaar maakt Inspectie voor het Onderwijs de staat van het onderwijs op, zoals dat in artikel 23 lid 8 van de Grondwet wordt gevraagd. We brengen feiten en cijfers bijeen, we tonen meerjarige ontwikkelingen en resultaten, we signaleren verbanden en oorzaken.

Gezien de Corona situatie wordt door de Inspectie geen duiding gegeven aan de data en de informatie, de toekomst kan en zal waarschijnlijk zich anders ontwikkelen dan voor de COVID19 crisis.

Ombouw naar business summary

Vanuit Marktwijs Consultancy maken we een toegespitste business- en management samenvatting van "De Staat" Daarmee willen we organisaties en bedrijven die zich richten op onderwijs helpen met kennis en inzicht.

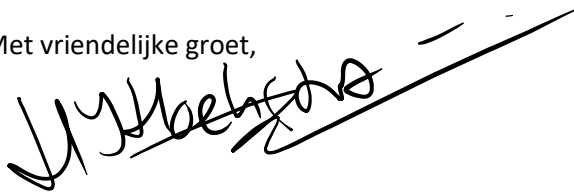
De business summary bevat:

1. Basissamenvatting "Onderwijs in Nederland"
2. Sectorsamenvatting (po, vo, mbo of ho)

In deze summary wordt verwezen naar paginanummers in het originele document "De Staat van het Onderwijs 2020" te downloaden via:

<https://www.onderwijsinspectie.nl/documenten/rapporten/2020/04/22/staat-van-het-onderwijs-2020>

Met vriendelijke groet,

Hans Hoekstra

Marktwijs Consultancy
Interim Sales en Business Development voor Zorg en Onderwijs
T. 06 - 1551 6356
M. Hans.Hoekstra@marktwijs.nl
W. www.marktwijs.nl

1. Business summary Onderwijs alle sectoren

Allocatie gediplomeerden (vindt iedereen snel een juiste baan) (p. 11)

Mbo, hbo- en wo opgeleiden 85% vind binnen 12 maanden een baan. Het werk sluit voor 79% aan op de opleiding.

Ook ongediplomeerde studenten vinden vaker en sneller een baan, maar zijn kwetsbaarder in neergaande economie.

Leerlingen uit voortgezet speciaal onderwijs, mbo-2 en entree houden uitdaging op arbeidsmarkt.

Leerlingen met migratieachtergrond (2e generatie) hebben vaker géén werk (vooral mbo geschoold)

Mannen zijn op school minder succesvol, tonen minder studie inzet maar presteren op de arbeidsmarkt (% werk en salaris) beter dan vrouwen. Vrouw lijken vaker (op vroege leeftijd) privé keuzes te maken die arbeidspositie beïnvloeden.

De burgerschapsopdracht (opleiden tot sociale, bijdragende individuen) van het onderwijs moet meer aandacht krijgen. Burgerschap en sociale maatschappelijke competenties zouden meer in de school behandeld moeten worden. Hierop wordt te weinig getoetst (waar dit wel mogelijk is) (p 14)

Het Nederlandse onderwijsstelsel biedt voldoende veiligheid voor docenten en leerlingen, de democratische waarden worden voldoende nageleefd. (Geen wetsovertredingen)

Gelijke kansen

Schooladviezen leerlingen groep 8 zijn in lijn met opleidingsniveau van de ouders, er worden meer meervoudige adviezen gegeven (28% in 2019, 16% in 2015)

Plaatsing VO obv. advies PO is stabiel, leerling zit goed op zijn plek in het VO.

Aantal diploma's stijgt: mbo-niveau 3 en niveau 4 en hbo stijgen relatief snel, beroepsonderwijs niveaus 1 en 2 nemen af. Het aandeel hoogopgeleiden is hoger dan het Europees gemiddelde.

Uitval leerlingen vooral in vso (voorgezet speciaal onderwijs) en praktijkonderwijs: 22% (45.000 jongeren) verlaat school zonder diploma.

Een kwart van de hbo studenten valt zonder diploma uit (vaak hebben zij wel mbo-4)

Lichte stijging van uitval in het wo: 13% uitval in 2012/2013 naar 15% in 2016/2017.

Basisschoolleerlingen met dezelfde cognitieve vaardigheden maar verschil in opleidingsniveau bij de ouders behalen steeds vaker dezelfde leerprestaties. (p. 16)

Meisjes presteren op meerdere vlakken en gedurende de heel schoolperiode beter dan jongens (scores, uitval, studiesucces, inschaling op juiste niveau)

Scholieren met niet-westerse achtergrond presteren beter dan 5 jaar geleden (p. 18)

Er is sprake van **dalende trend leerprestaties Nederlandse** leerlingen t.o.v. Europese leerlingen, in 2018 is het niveau gelijk aan 2015.

Nederlandse leerlingen presteren (voor het eerst) onder Europees gemiddelde leesvaardigheid.

Binnen Nederland zijn de prestaties gelijk gebleven, over alle opleidingen en schoolsoorten.

Nederland is een “teaching to the test” land: we toetsen en meten vooral bij de examens en eindtoetsen, daar zijn leerlingen voor gemotiveerd. Het niveau en de inzet bij scoren op vaardigheden of tussentijdse toetsing dalen in Nederland. (p. 19)

Laaggeletterdheid neemt toe: 24% van de jongeren onder 15 jaar is laaggeletterd en kan niet meekomen in de maatschappij. In 2003 was het percentage laaggeletterden nog 11%, de groep excellente lezers daalt.

Het **leesplezier en de leesmotivatie neemt af in alle sectoren**, daar ligt een onderwijsbrede uitdaging. Vooral in het mbo en hbo zijn signalen dat veel aandacht aan lees-achterstanden gegeven moet worden. Er is **expliciete aandacht voor een doorlopende leerlijn nodig voor leesonderwijs**. (p. 20)

Het onderwijs in Nederlands is over het algemeen van goede kwaliteit, iets meer scholen dan vorig jaar hebben het predicaat zwak of onvoldoende. Een onderzoek naar de “succesfactoren” van scholen is gedaan: de uitkomsten van de factor “De leraar” staan uitgewerkt op p 23 t/m 25)

Onderzoek naar de factor “De schoolleider” en Besturen op 26 t/m 27.

Passend onderwijs

Het speciaal basisonderwijs neemt toe, maar ook het speciaal voorgezet onderwijs. Eén van de doelen van passend onderwijs **is vermindering van de “thuiszitters”** Het aantal thuiszitters is **echter toegenomen** sinds 2013/2014 (3.254 ll.) – 2017-2018 (4479 ll.) en 2018/2019 (4790 ll.)

Samenwerkingsverbanden die een grote rol hebben bij passend onderwijs zijn “steviger in het zadel komen te zitten” p. 28.

De kwaliteit van de samenwerkingsverbanden is bij 27% onvoldoende, het stelsel is niet helder en beoogde resultaten zijn niet helder.

Ondersteuning:

Ca **8% van de PO-leerlingen krijgt extra ondersteuning** van de school vanwege leer of ontwikkelachterstand of gedrag. Zij bewegen zich vooral in het speciaal onderwijs, **er is onvoldoende zicht** op deze leerlingen.

Lerarentekort

Tekorten blijven vergelijkbaar met 2019, in de Randstad en grote steden, **tekorten zullen toenemen** in het bijzonder in de G4 en Almere.

Schoolleiderstekort

Is aanwezig, maar wordt vaker opgelost door beleggen taken (afwezige) schoolleider op andere plekken in de organisatie.

Werknemersmarkt: leraren en schoolleiders hebben het voor het kiezen, “moeilijke” scholen (populatie, prestaties etc.) vissen achter het net.

Er is grote druk op onderwijs(tijd) vanwege het zoeken en invullen van formatie, maar fte en personeel lijkt niet de enige troef meer. Ook opties als **vierdaagse schoolweken, een week sluiten, onderwijsassistenten voor de klas of ouders voor de klassen worden ingezet**.

Krimp leerlingaantallen

Tot 2026 zal het aantal leerlingen in PO, VO en mbo dalen, na 2025 daalt leerlingaantal in VO maar wordt weer een stijging verwacht in het PO (p. 37)

Daling leerlingaantallen betekent **minder bekostiging** voor de school en kan gevolgen hebben voor de onderwijskwaliteit. (Kleine scholen scoren vaker een onvoldoende beoordeling in de rapporten)

Leven lang leren

Het toekomstbesteding opleiden voor banen die (soms nog) niet bestaan, vergt aanpassingen in het onderwijs. Scholen **profilieren** zich steeds vaker, het aantal profielscholen is sterk toegenomen en er wordt steeds meer **maatwerk** geboden. Versnippering is een risico, tot op heden wordt door de scholen nog niet voldoende geëvalueerd.

Flexibilisering onderwijs

Om en bijscholing worden steeds belangrijker bij een leven lang leren. Toch is deelname aan cursussen of trainingen de afgelopen tien jaar nauwelijks toegenomen. Reguliere mbo- en hbo-opleidingen houden **onvoldoende rekening met kennis en ervaring** waarover werkenden en werkzoekenden al beschikken.

Particulier onderwijs

Niet bekostigd onderwijs groeit langzaam, in het PO en VO marginaal (3.500 leerlingen) in het bo volgen 40.000 studenten particulier onderwijs. Aanvullend onderwijs (huiswerkbegeleiding is sinds 2017 stabiel)

2. Business summary mbo

De markt:

Licht stijgend / stabiel studentaantal rond 485.000 studenten

Meer dan 70% BOL (studeren en stagelopen), ca 20% BBL (werken en beperkt naar school)

Niveau 2 haalt vaker géén diploma, en niveau 3 en 4 behaalt ca. 90% het diploma.

Aandachtspunten voor mbo-scholen

Kwaliteitsborging, examinering en diplomering is in **30% onvoldoende**

Exameninstrumenten bij 95% van de instellingen voldoende

Afname en beoordeling examens bij **20% onvoldoende.**

Algemeen mbo

Resultaten van het mbo nemen wat af: minder geslaagden, diplomaniveau is vaker onder niveau en aantal schoolverlaters stijgt.

Resultaten mannelijke studenten blijven achter t.o.v.. vrouwen. Arbeidsmarktkansen overwegend positief, kansen voor mannen groter dan voor vrouwen.

Zicht op eigen prestaties is verbeterd bij de besturen

In het mbo **ontbreekt de visie en vaardigheden om gedifferentieerd onderwijs te geven**, er ontbreekt een duidelijke visie op wat het onderwijs in relatie tot de doelgroep wil bereiken (p 141)

Nederlands

Taal is een aandachtspunt in het mbo, het effect van **taalonderwijs is het best als dit geïntegreerd wordt aangeboden in het programma.** Nederlands (en mogelijk Engels en Rekenen) zouden een integraal onderdeel van het beroepsonderwijs moeten worden)

Student

Toename oudere student en **toename van BBL-ers in het mbo** (p. 142)

Toename op niveau 4 en entree opleiding.

Studiesucces

De meeste diploma's worden behaald op niveau 4: sector Economie is koploper, daarna Zorg en Techniek.

Het diplomarendement (aantal gediplomeerden t.o.v.. instroom) **is afgenomen.**

Het aantal voortijdige uittrekkers is toegenomen (p. 145)

Doorstroom hbo

Iets minder dan 30% stroomt door naar het hbo, studenten economie en administratie stromen het vaakst door (54%) Studenten mobiliteit en voertuigen stromen (16%) het minste door.

AD opleidingen (2 jarige HBO opleiding, aansluitend aan mbo)

Vooral te vinden economie, zorg en welzijn, maatschappij taal en kunst

AD is een groeiend opleidingsniveau, echter absolute zin nog weinig studenten.

Uitval in vervolgopleiding

Uitval in jaar 1 HBO is toegenomen van 20,4% naar 21,5%, uitval uit de AD is 23%

Aansluiting arbeidsmarkt

Mbo-ers zijn in trek op de arbeidsmarkt, steeds meer de waarde van mbo diploma bij werkgevers. Met name in de IT en gezondheidszorg zijn werkgevers en mbo's trots op de leerlingen. Gevaar is dat mbo-ers voor werkgevers vroegtijdig (zonder diploma) weggekaapt worden van de opleiding.

Oplossing hiervoor kunnen afspraken tussen MBO-raad en werkgevers zijn. Een andere wijze is het makkelijker BBL-opleidingen aanbieden zodat het diploma (alsnog) behaald wordt.

(Stage) discriminatie gerelateerd aan afkomst is toegenomen, het aantal meldingen is 62 t.o.v.. 24 een jaar eerder. Het probleem is mogelijk nog groter, vanwege ontwijkend gedrag bij stagebureau's en stagebegeleiders over plaatsing.

De mbo niveau 2 opleidingen blijven achter in prestaties, hebben hogere uitval en studenten stromen lager uit dan ingeschaald. De Niveau 2 opleidingen die goed presteren (beter dan de markt) besteden **veel meer aandacht aan de persoonlijke band met leerlingen.**

Laaggeletterdheid volwassenen en migratiebevolking (p. 149)

ROC's hebben de mogelijkheid volwassenonderwijs aan te bieden op gebied van Taal (NT2) en rekenen, het doel is om het volwassenonderwijs voor laaggeletterden zo goed mogelijk vorm te geven. ROC's en particuliere opleidingen mogen hiervoor diploma's uitreiken. De verhouding tussen nbi en bi's voor volwassenonderwijs is als volgt:

Tabel 5.1f Aantal instellingen met een diploma-erkenning voor opleidingen overige educatie (december 2019)

	Roc	Particuliere aanbieder	Totaal
Nederlandse taal (NT1 en NT2)	12	11	23
Rekenen	9	8	17
Digitale vaardigheden	2	2	4
Totaal	23	21	44

Bron: Inspectie van het Onderwijs, 2020e

Goedkeuring voor de opleiding ligt bij de gemeente.

Hoge uitstroom waardoor géén diploma wordt behaald is een aandachtspunt (oorzaken: te korte looptijd van de opleiding of tussentijds aangeboden werk)

Maatwerk is een opkomend fenomeen (p. 150)

Instellingen krijgen meer oog voor studenten die méér willen en méér kunnen, excellentietrajecten, 21th Century skills aandacht of verzwarend programma wordt meer toegepast.

Deze verzwarend zien we ook terug in toename van tweetalige mbo-opleidingen (gegeven aan 21 mbo-instellingen)

Bestuursprestaties (p. 150)

Bij het overgrote deel van de besturen is de kwaliteitszorg en ambitie op orde. Waar dat niet het geval is, schort het aan betrouwbare beoordelingen van het onderwijs en de examenkwaliteit van de opleiding. Zij kijken niet systematisch naar de opleiding, meten en beoordelen niet helder en interne doelen zijn niet aligned.

Rol raden van toezicht t.o.v.. bestuurders (p. 153)

RVT's zijn actiever, kritischer geworden, waardoor de kwaliteit van toezicht en samenwerking is verbeterd. Rolzuiverheid en rolbewustzijn is een aandachtspunt. RVT's zouden zich ook meer extern moeten opstellen en het gesprek aangaan met beleidsmakers en (lokale) overheden.

Verantwoording van de RVT's in het jaarverslag is nog te onduidelijk en vaag, pragmatisme ontbreekt.

Krimp mbo markt

Ramingen van OCW voorspellen een krimp in het mbo van 14% in 2032, mbo's anticiperen op de krimp maar hebben tegelijkertijd te maken met een **groei van bbl-opleidingen** (werken + leren)

Anticipatie op krimp ligt in meer samenwerking om opleidingen toch te kunnen aanbieden en verschraving te voorkomen.

Vooralsnog zijn de financiële posities van roc's goed, waarbij de kleinere roc's -bij aanhoudende krimp- financieel risico lopen en risico lopen bij de onderwijskwaliteit. Meer samenwerking wordt verwacht.

Kwaliteit van opleidingen

Merendeel op orde

Kwaliteit van lessen is al jaren stabiel.

Tabel 5.3a Aantal opleidingen waar het didactisch handelen en de beroepspraktijkvorming onvoldoende, voldoende of goed zijn in 2018/2019

		2018/2019
Didactisch handelen	Onvoldoende	3
	Voldoende	45
	Goed	3
Beroepspraktijkvorming	Onvoldoende	4
	Voldoende	43
	Goed	4

Bron: Inspectie van het Onderwijs, 2020e

Aandachtspunt in de lessen: duidelijke leerdoelen stellen verhoogt de kwaliteit onderwijs. Docenten zetten beroepservaring in.

Differentiatie en aandacht voor individuele leerling en leertraject is een aandachtspunt (p. 156) Dit lukt niet altijd en kan beter worden vormgegeven.

Stageplaatsen (p 156)

School verzorgt de stageplaatsen, maar het voor dat er tekorten aan stageplekken zijn.

Oorzaken: onvoldoende match school-stagebedrijf, weinig communicatie vanuit school naar stagebedrijven.

Examinering (p 156)

Uit een onderzoek on der 98 opleidingen blijkt **zeventig procent (70%) voldoende of goed** te scoren op gebied van examinering. Oorzaak bij de onvoldoende scores: kwaliteitsborging, afname en beoordeling. De kwaliteit van het exameninstrument is vrijwel altijd voldoende.

Tabel 5.3b Aantal en percentage opleidingen waar de examinering en diplomering onvoldoende, voldoende of goed zijn in 2017/2018 en 2018/2019 (n=98)

		Percentage opleidingen	Aantal opleidingen
Kwaliteitsborging examinering en diplomering	Onvoldoende	28,8	32
	Voldoende	65,5	62
	Goed	5,6	4
Exameninstrumentarium	Onvoldoende	6,3	6
	Voldoende	93,7	92
	Goed	0,0	0
Afname en beoordeling	Onvoldoende	19,0	20
	Voldoende	76,8	75
	Goed	4,2	3

Bron: Inspectie van het Onderwijs, 2020e

De examencommissies zijn zich meer bewust van rollen en verantwoordelijkheden, sinds invoer nieuwe wet in 2017. (p 157)

De kwaliteit van examencommissies blijft achter op gebied van borging, veel commissies richten zich te veel op administratieve proces en hebben te weinig aandacht voor inhoud. Overigens wordt het administratieve proces niet vlekkeloos nageleefd.

Daarnaast beoordelen de commissies onvoldoende op een objectieve en deskundige manier of de student voldoet aan de voorwaarden om examen te mogen doen.

Taal verdient meer aandacht (p 158)

Al meerdere jaren een issue, NL en Rekenen blijven achter bij Engels en beroepsgerichte vakken. **Leesmotivatie blijft achter, docenten hebben hier geen antwoord op.** Gevolg is dat vooral Nederlands minder of niet wordt gegeven of dat dit een zelfstudie vak wordt (mede door lerarentekort)

Meerdere roc's kiezen ervoor om Taal (Nederlands) te combineren in de beroepsgerichte vakken, dit heeft een positief resultaat (p 158)

De sociale functie van de school (aanleren van burgerschap en sociale vaardigheden) dreigt onder druk te komen. Door verkorte trajecten en weinig aandacht voor deze vaardigheden stromen leerlingen onvoldoende vaardig uit.

De leerkracht (p. 159)

Leerkrachten op het mbo hebben veelal zelf praktijkervaring, ca. 26% van de mbo-docenten is zij-instromer. **Eigenaarschap en didactische professionalisering van docenten is een gebied waar nog winst te behalen is.**

Vaardigheden en kennis over differentiatie in het onderwijs blijven achter, hier moet meer aandacht voor komen. Leraren zijn beperkt tevreden over de vaardigheden die zij zelf hebben geleerd op de lerarenopleiding.

Niet bekostigde instellingen (p. 160)

Deze markt behelst 100 instellingen en 40.000 mbo studenten die particulier onderwijs volgen: 2/3 student is vrouw en 50% is 30 jaar of ouder (met name sector Zorg en Welzijn) Aantal studenten dat diploma haalt is laag (vooral bij de derde leerweg blijft diplomering achter) Mogelijke oorzaak is de studieduur en combinatie werk, leren en privé (gezin)

Onderwijskwaliteit van de nbi's is op orde (p 161), knelpunten bij kwaliteitsborging examinering en diplomering.

Toelatingsbeleid en toelatingsrecht (p. 161)

Nieuwe regels en voorwaarden voor vmbo overgang naar mbo, proces is versoepeld echter de **screening en studiekeuzeadvies "aan de poort" schiet tekort**. Mogelijk dat daardoor uitval van mbo-ers onnodig hoog is in jaar 1.

Onderwijsinstellingen geven aan dat toelatingsrecht effect heeft op de samenstelling in de klassen (studenten die vroeger niet werden toegelaten moeten nu instromen) Er moet meer aandacht komen voor het goed begeleiden en differentiëren in onderwijs.

Flexibilisering onderwijs en Leven Lang Leren (p. 162)

Het doel is om onderwijs toegankelijker en aantrekkelijker te maken, overgangen te versoepelen en onderwijs beter af te stemmen op individuele kenmerken (niveau, werksituatie, levensfase). Flexibilisering van het onderwijs helpt ook om adequater in te spelen op de veranderende vraag van (tekortsectoren op) de arbeidsmarkt.

Er is sprake van een **toename van het aantal flexibele trajecten**. Flexibilisering van het onderwijs is er in verschillende soorten en maten: flexibilisering in tijd (in instroommoment, duur en tempo van de opleiding), flexibilisering in plaats (binnen en buiten school, thuis, in de beroepspraktijk) en flexibilisering in programmering (verdieping, verbreding binnen en buiten de opleiding of sector).

Het toezicht van de inspectie en de wetgeving is nog niet in alle opzichten passend. Zo is bijvoorbeeld het toezicht op de derde leerweg beperkt.